

РОЗДІЛ III. МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 341.22:349.6

КОНФЕРЕНЦІЯ ООН ЗІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ «РІО + 20»: ЗДОБУТКИ ТА ВТРАТИ

Медведєва М.О., к.ю.н., доцент

Інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Стаття присвячена аналізу переваг та недоліків ухваленого в червні 2012 року на Конференції ООН зі сталого розвитку підсумкового документа «Майбутнє, якого ми хочемо». Особливу увагу приділено таким питанням, як співвідношення екологічної складової з іншими двома «стовпами» сталого розвитку, проблема імплементації міжнародних зобов'язань, інституційний механізм реалізації природоохоронних норм та принципів. Автор робить висновок, що підсумковий документ Конференції практично не містить конкретних засобів досягнення задекларованих цілей, а його внесок у справу реалізації міжнародно-правових норм з охорони довкілля є мінімальним.

Ключові слова: реалізація, міжнародне право навколишнього середовища, Конференція ООН зі сталого розвитку, підсумковий документ.

Медведєва М.А. КОНФЕРЕНЦІЯ ООН ПО УСТОЙЧИВОМУ РАЗВИТИЮ «РИО + 20»: ДОСТИЖЕНИЯ И ПОТЕРИ / Институт международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко, Украина

Статья посвящена анализу преимуществ и недостатков принятого в июне 2012 года на Конференции ООН по устойчивому развитию итогового документа «Будущее, которого мы хотим». Особенное внимание уделено таким вопросам, как соотношение экологической составляющей с другими двумя «столпами» устойчивого развития, проблема имплементации международных обязательств, институциональный механизм реализации природоохранных норм и принципов. Автор делает вывод о том, что итоговый документ Конференции практически не содержит конкретных средств достижения задекларированных целей, а его вклад в дело реализации международно-правовых норм по охране окружающей среды является минимальным.

Ключевые слова: реализация, международное право окружающей среды, Конференция ООН по устойчивому развитию, итоговый документ.

Medvedieva M.A. THE UN CONFERENCE ON SUSTAINABLE DEVELOPMENT «RIO + 20»: ACHIEVEMENTS AND LOSSES / Institute of international relations of Kyiv national of name Taras Shevchenko university, Ukraine

The issue is devoted to the analysis of the benefits and drawbacks of the outcome document «The future we want» adopted at the UN conference on sustainable development from the point of its contribution to the implementation of international environmental legal rules. Until 2000 the main efforts of the international community were directed to the elaboration of multilateral environmental agreements but since then it became apparent that those achieved arrangements are not enough for the efficacy of the environmental legal regime and that the most urgent problem appears to be their implementation.

The issue of implementation became the main point of the UN World Summit on sustainable development (2002) and then – of the the UN Conference on sustainable development «Rio + 20» (2012). Still, the outcomes of the latter are not satisfactory for International Environmental Law: there were not any obligatory international legal acts adopted, just a political document with declaratory obligations.

The positive aspects of the outcome document «The future we want» are: the intercorrelation of the three pillars of sustainable development; the decision to establish a high-level political forum and to provide universal membership in UNEP; the decision to elaborate Sustainable Development Goals; shift in emphasis of sustainability policy from international law to the nexus between international and domestic law. But the negative aspects prevail: the emphasis is made to the social pillar of sustainable development (poverty and hunger), still the environmental one is not paid due attention; the concrete means of effective implementation of international environmental legal rules are not envisaged; the status of such concepts as ecosystem approach, precautionary approach, common but differentiated responsibilities was not determined, they were left to be uncertain concepts.

The author draws to the conclusion that the outcome document of the Conference lacks concrete and definite means of the achievement of declared goals, and its input into the implementation of international environmental legal rules is minimal.

Key words: implementation, international environmental law, the UN conference on sustainable development, outcome document.

На сьогоднішній день одним із найбільш актуальних питань доктрини та практики міжнародного права є питання ефективної реалізації міжнародно-правових норм. Проблема реалізації міжнародно-правових норм з охорони навколишнього середовища є тим більш важливою та гострою, оскільки зачіпає інтереси всіх держав і кожної окремої людини. Безпосередньо питаннями реалізації міжнародного права навколишнього середовища опікуються переважно зарубіжні вчені (Р. Вольфрум, Дж. Брунні, Д. Боданський, У. Бейерлін, П. Столл, М. Ерманн, Н. Бафундо); серед вітчизняних науковців – С.М. Кравченко, А.О. Андрусевич, Дж. Бонайн, С.М. Вихрист, П.М. Сухорольський, Т.Р. Короткий. Оскільки Конференція ООН зі сталого розвитку проходила досить недавно, поки що не з'являлося ґрунтовних коментарів щодо її внеску у вирішення питання ефективної реалізації міжнародно-правових норм з охорони навколишнього середовища. Тому мета нашого дослідження полягає у визначенні переваг та недоліків підсумкового документа Конференції в аспекті його впливу на реалізацію норм міжнародного екологічного права.

Якщо до 2000-х років лівову частку зусиль міжнародної спільноти було спрямовано на розробку та прийняття міжнародних екологічних конвенцій, то після 2000-х років на порядку денному гостро постало питання їх виконання та впровадження. У цей період стало зрозуміло, що досягнутих домовленостей недостатньо і що основна проблема ефективного функціонування всієї галузі міжнародного права навколишнього середовища – проблема реалізації, у зв'язку з чим вона стала головною темою спочатку Всесвітнього саміту ООН зі сталого розвитку 2002 р. (Йоганнесбург, ПАР), а потім – Конференції ООН зі сталого розвитку 2012 р. Конференція ООН зі сталого розвитку (скорочена неофіційна назва – «Ріо+20») проходила в Ріо-де-Жанейро 20-22 червня 2012 р. через 20 років після Конференції ООН з навколишнього середовища та розвитку (Ріо-де-Жанейро, Бразилія). Але на відміну від своєї попередниці¹, зазначена конференція не ознаменувалась досягненням будь-яких вагомих і значимих результатів: не було ухвалено юридично обов'язкових міжнародно-правових актів; натомість учасники цього форуму спромоглися лише на політичні домовленості. Очікувалося, що за результатами Конференції будуть ухвалені важливі документи в таких сферах, як «зелена» економіка в контексті сталого розвитку, подолання бідності та інституційний механізм сталого розвитку, що є ключовим елементом забезпечення ефективної реалізації правових норм. Однак, крім підсумкового документа «Майбутнє, якого ми хочемо» [1], що містить переважно декларативні політичні зобов'язання, викладені у 283 пунктах, не було ухвалено жодного принципового рішення, у тому числі відносно зміцнення інституційного механізму. Позитивним результатом Конференції можна хіба що вважати близько 700 добровільних зобов'язань стосовно діяльності в сфері сталого розвитку, взятих під час форуму громадянськими групами, бізнесом, урядами та університетами, що свідчить про посилення зв'язку між урядовим та неурядовим сектором у забезпеченні ефективної імплементації природоохоронних ініціатив. Загалом на Конференції були присутні більш ніж 50 голів держав та 500 міністрів. Цілями Конференції було проголошено забезпечення виконання оновлених політичних зобов'язань щодо сталого розвитку, оцінка прогресу станом на сьогодні, в тому числі виявлення прогалин у реалізації результатів попередніх самітів зі сталого розвитку, а також винайдення відповідей на нові виклики [2].

Якщо проаналізувати підсумковий документ Конференції, можна виділити такі його основні «здобутки» та «втрати».

1. Оскільки Конференція присвячена сталому розвитку, в документі поєднані всі три його складові – екологічна, соціальна та економічна, однак надто велику увагу приділено саме соціальним питанням, як-от викорінення бідності, гендерна рівність, подолання розриву між розвиненими країнами і тими, що розвиваються, надання допомоги останнім; натомість докільля не стало «головним «трендом» нового документу» [3]. У підрозділі А Розділу V «Тематичні сфери та міжсекторальні питання» ці питання стоять на першому місці, тоді як, наприклад, проблема зміни клімату – далеко позаду. Звісна річ, проблема подолання бідності й голоду має стояти під номером один на різноманітних міжнародних форумах, оскільки йдеться про найважливіше – виживання людей. Однак у випадку з «Ріо + 20» відбулось те, що жоден із цих двох «стовпів» сталого розвитку – екологічний

¹ На Конференції ООН з навколишнього середовища та розвитку 1992 р. було відкрито для підписання дві конвенції: Конвенція про охорону біорізноманіття та Рамкова конвенція ООН про зміну клімату.

та соціальний – не були забезпечені будь-якими суттєвими ініціативами. На нашу думку, найбільш ефективним способом забезпечення ефективної реалізації задекларованих цілей має бути обмеження споживання на всіх ланках суспільства, як наслідок – обмеження виробництва та спрямування вільних фінансових і технологічних ресурсів на подолання бідності й голоду, а також боротьбу з деградацією довкілля.

2. У зазначеному документі наголос робиться на проблемі реалізації попередніх політичних та юридичних домовленостей, закріплених в актах конференцій ООН, проведених у Стокгольмі (1972 р.), Ріо-де-Жанейро (1992 р.), Йоганнесбурзі (1992 р.) та ухвалених пізніше природоохоронних конвенціях; в тексті вагому частину присвячено таким важливим питанням, як ефективність реалізації, виконання договорів на міжнародному і національному рівні, координація, встановлення синергії та налагодження співпраці між різними екологічними договорами та інституціями², проте не визначені конкретні кроки з вирішення означених завдань. Крім того, Розділ VI «Засоби імплементації» містить аж ніяк не повний перелік таких засобів, а саме, обмежується фінансовими засобами, обміном технологіями, створенням потенціалу, використанням торгових засобів тощо; у ньому бракує таких засобів реалізації, як притягнення до відповідальності, застосування контрзаходів і санкцій, вирішення спорів засобами міжнародної ад'юдикації, обмін інформацією, оцінка впливу на навколишнє середовище, повідомлення зачепленої держави, проведення консультацій, надання доповідей, здійснення моніторингу, верифікації та інспекцій, економічні стимули, ринкові механізми, механізми з питань дотримання міжнародних природоохоронних конвенцій [4].
3. У частині, що стосується інституційного механізму сталого розвитку, передбачено такі кроки, як: а) заснування універсального міжурядового політичного форуму вищого рівня, який замінить Комісію ООН зі сталого розвитку (пункти 84-86), проте невідомо, яким чином цей форум стане більш ефективнішим за свою попередницю і зробить реальний внесок у подолання проблеми фрагментації міжнародного екологічного права; б) забезпечення універсального представництва в Раді керуючих ЮНЕП (пункт 88), однак це залишається декларацією без перетворення ЮНЕП в повноцінну універсальну організацію під керівництвом ГА ООН на зразок Ради ООН з прав людини або ж створення альтернативної спеціалізованої установи ЕКОСОР, яка б мала свій бюджет та суттєві повноваження у сфері ухвалення правових рішень та контролю над їх виконанням.
4. Передбачено розробку Цілей сталого розвитку до 2015 р., які ґрунтуватимуться на Цілях розвитку тисячоліття 2000 р. (пункти 245-251) та, на відміну від останніх, стосуватимуться не тільки зобов'язань розвинених країн відносно країн, що розвиваються, а зобов'язань обох цих груп держав. Проте успіх Цілей сталого розвитку визначатиметься чіткістю та лаконічністю їх формулювання, забезпеченням конкретними засобами досягнення, включаючи фінансові інструменти, залученням приватного сектору, організацією обміну відповідною інформацією про хід їх виконання тощо [5].
5. Підсумковий документ Конференції наголосив на пріоритетності забезпечення зв'язку між міжнародним та національним правом у питанні реалізації норм та принципів міжнародного права навколишнього середовища [6]. Безперечно, це є позитивним здобутком, зважаючи на те, що без належного внутрішньодержавного механізму імплементації міжнародно-правові норми залишаються нереалізованими на практиці.
6. У підрозділі А Розділу V «Тематичні сфери та міжсекторальні питання» підкреслено важливість таких нових концепцій міжнародного права навколишнього середовища, як екосистемний підхід, застережливий підхід, спільні, але диференційовані зобов'язання (пункти 158 і 191), однак за ними не визнано статусу повноцінних принципів галузі та згадано лише в контексті конкретного середовища, наприклад, морського, повітряного; принцип оцінки впливу на навколишнє середовище взагалі не було відображено в документі, не кажучи вже про те, що не було ухвалено універсальної конвенції з цього питання, як на те сподівалися неурядові екологічні організації напередодні Конференції.

² Наприклад, пункти 10, 12, 16, 17, 19, 43, 75-79, 89, 97, 163, 246.

Що стосується участі України в зазначеному заході, то на відміну від більшості інших держав, наша країна була представлена не на найвищому рівні, тобто не на рівні президента держави, а лише на рівні міністра екології та природних ресурсів. Крім того, українська делегація не мала активної позиції на переговорах, а обмежилась нагадуванням про неодноразово задекларовані ідеї укладення Екологічної конституції землі, створення Ради екологічної безпеки, Міжнародного екологічного суду та Міжнародного екологічного банку [3].

У XVIII столітті Шарль Монтеск'є як представник географічного детермінізму обґрунтовував розвиток суспільств і народів, їх звичаї, господарський та політичний устрій їхнім географічним розташуванням. Сьогодні отримала розвиток концепція кліматичного детермінізму [7]: клімат впливає на господарську діяльність людей, демографічний стан, міграції, політичну стабільність у світі, державний устрій в окремих країнах. У суворих кліматичних умовах людство здатне до підвищеної самоорганізації, створення стабільної та доволі жорсткої системи державної влади, ухвалення суворих законів і, навпаки, в умовах теплого клімату людина стає лінивою та не спроможною належним чином організувати своє життя. Здавалося б, що в умовах, коли внаслідок глобальних змін клімату, його стрімкого потепління, нашої планеті загрожує екологічний колапс, а людство стоїть на межі виживання, політичні лідери повинні ухвалювати відповідні міжнародно-правові акти з жорсткими зобов'язаннями держав та здійснювати контроль за їх належним виконанням. Проте схоже на те, що саме це потепління послаблює здатність політиків, дипломатів, громадських активістів адекватно реагувати на екологічні виклики, тому на сьогодні ми не маємо ані угоди, що прийде на зміну Кіотському протоколу, ані інших юридично обов'язкових документів, які б можна було розробити і ухвалити на Конференції «Ріо + 20» і які б справді зробили відчутний внесок у сприяння «зеленій» економіці, посилення інституційного механізму та забезпечення сталого розвитку у всіх сферах людської життєдіяльності. У зв'язку з тим, що підсумковий документ Конференції виявився неефективним, неадекватним, неспроможним розробити чіткий план дій з подолання пов'язаних між собою економічної та екологічної криз [8], більш ніж 2000 громадських організацій та діячів підписалися під альтернативним документом під назвою «Майбутнє, якого ми не хочемо».

Таким чином, залишається констатувати, що ухвалений у червні 2012 року на Конференції ООН зі сталого розвитку підсумковий документ під багато обіцяючою назвою «Майбутнє, якого ми хочемо» виявився черговою декларацією цілей, проголошених раніше на подібних форумах, практично не містить конкретних засобів досягнення цих цілей, а його внесок у справу реалізації міжнародно-правових норм з охорони довкілля є мінімальним.

ЛІТЕРАТУРА

1. The future we want [Electronic resource] / Outcome of the United Nations conference on sustainable development, 19 June 2012, A/CONF.216/L.1. – Mode of access: https://rio20.un.org/sites/rio20.un.org/files/a-conf.216l-1_english.pdf
2. United Nations conference on sustainable development [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.unccd2012.org/objectiveandthemes.html>
3. Майбутнє, якого ми (не) хочемо. Актуальний коментар [Електронний ресурс] // Екологічна політика та право: Інформаційно-аналітичний огляд тижня / Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля». – 11-22 червня 2012 р. – Режим доступу: http://www.rac.org.ua/fileadmin/user_upload/documents/weekly_reviews/2012/2012_June_11_22.pdf
4. Медведева М. Міжнародно-правовий механізм реалізації норм багатосторонніх угод з охорони навколишнього середовища. Наукова доповідь на конференцію «Міжнародно-правові читання» / М.О. Медведева. – Київ: ІМВ, 2011. – 33 с.
5. Sachs J. From Millennium Development Goals to Sustainable Development Goals / Jeffrey D. Sachs // *Lancet*. – 2012. – Vol. 379. – P. 2206-2211.
6. Yang T. The UN Rio+20 Conference on Sustainable Development—What Happened? [Electronic resource] / Tseming Yang // *SAIL Insights*. – September 5, 2012. – Vol. 16, Issue 28. – Mode of access: <http://www.asil.org/insights120905.cfm>

7. Пагіря О. Клімат творить історію / Олександр Пагіря // Український тиждень. – 20-26 липня 2012 р. – № 29 (246). – С. 38-41.
8. Narain S. The future we do not want [Electronic resource] / Sunita Narain // Down to Earth. – 25 June 2012. – Mode of access: <http://www.downtoearth.org.in/content/future-we-do-not-want>

УДК 341: 303.436: 316.774

ЗАПРЕЩЕННАЯ ИНФОРМАЦИЯ В МЕЖДУНАРОДНОМ ПРАВЕ И ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВЕ УКРАИНЫ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ

Пазюк А.В., к.ю.н., ассистент

*Институт международных отношений
Киевского национального университета имени Тараса Шевченко*

Статья посвящается актуальным вопросам ограничения распространения запрещенной в международном праве информации, а также сравнительному анализу международно-правовых и соответствующих норм внутригосударственного законодательства Украины.

Ключевые слова: запрещенная информация, международное информационное право, erga omnes, пропаганда войны, подстрекательство к совершению геноцида, дискриминации, вражде или насилию, детская порнография.

Пазюк А.В. ЗАБОРОНЕНА ІНФОРМАЦІЯ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ ТА ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ / Інститут міжнародних відносин Київського Національного університету імені Тараса Шевченка, Україна

Стаття присвячується актуальним питанням обмеження поширення забороненої в міжнародному праві інформації та порівняльному аналізу міжнародно-правових та відповідних норм внутрішньодержавного законодавства України.

Ключові слова: заборонена інформація, міжнародне інформаційне право, erga omnes, пропаганда війни, підбурювання до скоєння геноциду, дискримінації, ворожнечі або насильства, дитяча порнографія.

Paziuk A.V. PROHIBITED INFORMATION BY THE INTERNATIONAL LAW AND UKRAINIAN LEGISLATION: COMPARATIVE ANALYSIS / Institute of international relations of Taras Shevchenko national university of Kyiv, Ukraine

The abstract is devoted to the contemporary issues of *erga omnes* obligations of a state to prohibit illegal information and comparative analysis of the international law principles and Ukrainian legislation in this field.

International law imposes a positive obligation on states to prohibit by law illegal information such as propaganda for war and advocacy of national, racial or religious hatred that constitutes incitement to discrimination, hostility or violence (article 20 of the International Covenant on Civil and Political Rights, Article 4 of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination), direct and public incitement to commit genocide (Article 3 of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, paragraph 3 (e) of the Article 25 of the Rome Statute of the International Criminal Court, paragraph 3 (c) of the Article 4 of the Statute of the International Tribunal for the Former Yugoslavia, and paragraph 3 (c) of the Article 2 of the Statute of the International Criminal Tribunal for Rwanda), as well as child pornography (paragraph 1 (c) of the Article 3 of the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the sale of children, child prostitution and child pornography, and the Article 9 of the Council of Europe Convention on Cybercrime).

Based on the object and purpose of the above-mentioned international instruments: 1) the norms related to the prohibition of propaganda for war, direct and public incitement to commit genocide, advocacy of national, racial or religious hatred that constitutes incitement to discrimination, hostility or violence, and the prohibition of child pornography are the rules of general international law binding the states, and 2) impose a positive obligation *erga omnes* on states to prohibit the illegal information by law, and 3) the possibility of reservations to them and derogations from are eliminated; 4) could impose sanctions to a state in case of violations.

Ukraine's adherence to international obligations in the field of illegal information prohibition, and freedom of opinion and expression defence is an indicator of the level of democracy of the state and subject to evaluation by the international community. Ukrainian legislation corresponds to international *erga omnes* obligations with regard illegal information prohibition.